

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Ю.О. СИТНИК

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до самостійного вивчення, практичних занять
та виконання контрольної роботи з дисципліни**

«БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

*(для студентів заочної форми навчання за напрямом підготовки
0501 – «Економіка і підприємництво» (6.030509 - «Облік і аудит»))*

Вид. 2 – ге перероблене і доповнене.

**Харків
ХНАМГ
2009**

Методичні вказівки до самостійного вивчення, практичних занять та виконання контрольної роботи з дисципліни «Біржова діяльність» (для студентів заочної форми навчання за напрямом підготовки 0501 – «Економіка і підприємництво» (6.030509 - «Облік і аудит»)). Вид. 2-ге перероблене і доповнене / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Ситник Ю.О. – Х.: ХНАМГ, 2009. - 51 с.

Укладач: Ю.О. Ситник

Рецензент: к.е.н., проф. Н.Ф Чечетова

Рекомендовано кафедрою обліку і аудиту,
протокол № 5 від 20.11.2009 р.

ЗМІСТ

Загальні положення.....	4
Зміст дисципліни.....	6
Практичні заняття.....	10
Самостійна робота студентів	20
Тематичні тестові завдання для самоконтролю.....	21
Вказівки до виконання контрольної роботи.....	38
Задачі розрахункової частини.....	39
Список літератури.....	50

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Біржі займають особливе місце в інфраструктурі сучасної ринкової економіки. Біржі сьогодні – це приклад дієвого ринку, на якому щоденно зустрічаються інтереси виробників, споживачів, фінансистів, спекулянтів, банків, компаній та організацій.

Мета курсу – формування системи знань з організації і функціонування біржового ринку як складового елемента інфраструктури ринку, технології здійснення біржових операцій

Завданнями вивчення дисципліни є ознайомлення з узагальненим досвідом роботи зарубіжних і вітчизняних бірж, вивчення нормативних основ здійснення біржової діяльності України, опанування технології здійснення біржових операцій на різних видах бірж

Предмет курсу - біржова діяльність в її еволюційному розвитку.

Курс «Біржова діяльність» вивчається на базі засвоєння студентами таких дисциплін навчального плану:

- в теоретико - методологічному відношенні – «Макроекономіка», «Економічна історія», «Історія економічних вчень», «Гроші та кредит»;
- в методологічному відношенні – «Основи комерційної діяльності», «Міжнародна економіка», «Статистика»;
- у відображенні результатів діяльності – «Теорія економічного аналізу», «Економіка підприємства».

У результаті вивчення дисципліни студент повинен :

знати:

- зміст основних нормативних і законодавчих документів, що регулюють здійснення біржової діяльності;

- основні принципи організації та проведення біржових торгів на товарній і фондовій біржі;
- функцій і завдання посередників на біржах;
- технологію формування ланцюга руху замовлення від покупця до продавця на біржі;
- основи ф'ючерсної торгівлі;
- основні види цінних паперів, що обертаються на фондовому ринку й методи оцінки їх вартості.

вміти:

- розробляти стратегію поведінки гравця на фондовій і товарній біржі;
- розраховувати результат від здійснення певних видів біржових операцій;
- обчислювати рахунки клієнтів щодо ф'ючерсних контрактів;
- використовувати механізм хеджування;
- оцінювати ринкову вартість цінних паперів.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1 «Товарні біржі».

Тема 1. Історія розвитку біржової торгівлі і сучасний стан біржового ринку.

Функції оптової торгівлі. Порівняльна характеристика форм оптової торгівлі. Виникнення біржі. Розвиток бірж в Європі. Розвиток біржі в США. Чикагська торгова біржа. Еволюція форм біржових угод.

Сучасні тенденції розвитку світового біржового ринку. Історія формування національного біржового ринку. Біржі царської Росії. Одеська біржа. Миколаївська біржа. Київська біржа. Біржова торгівля в Радянській Україні. Становлення біржової торгівлі в незалежній Україні. Тенденції розвитку бірж на території Харківської області.

Тема 2. Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку.

Ознаки класифікації бірж. Функції біржі. Засновники біржі. Членство в товарній біржі. Права і обов'язки членів товарної біржі. Вартість «біржового місця».

Учасники біржових торгів на відкритих і закритих біржах. Брокери. Дилери. Постійні й разові відвідувачі торгів. Права й обов'язки брокерів. Маклери й клерки.

Органи управління товарною біржею. Склад, функції і завдання органів управління біржею. Спеціальні підрозділи біржі. Функції і завдання розрахунково - клірингової палати.

Тема 3. Регулювання біржової діяльності.

Мета регулювання біржової діяльності. Механізм біржового регулювання: правове, нормативне і інформаційне забезпечення. Система управління біржовою діяльністю. Державні й недержавні методи регулювання. Принцип саморегулювання. Змішана модель регулювання.

Правові умови створення і діяльності бірж в Україні. Зміст і структура Закону України «Про товарну біржу». Створення і порядок реєстрації товарної

біржі. Принципи діяльності товарних бірж. Права і обов'язки товарної біржі. Майно біржі та гарантії майнових прав. Внутрішньобіржові нормативні акти. Особливості біржового регулювання в зарубіжних країнах.

Тема 4. Біржові угоди.

Визначення біржового товару. Характерні риси біржового товару. Основні класи біржових товарів. Особливості речового біржового товару. Оцінювання якості біржового товару.

Визначення і ознаки біржової угоди. Юридичний, організаційний, економічний і етичний аспекти біржових угод. Обов'язкові параметри біржової угоди. Зміст угоди. Ознаки класифікації біржових угод.

Угоди з реальним товаром. Сутність, мета і зміст угоди з реальним товаром. Види угод з реальним товаром. Особливості форвардної угоди. Різновиди форвардних угод. Угода із заставою. Угода із заставою на купівлю. Угода із заставою на продаж. Угода з премією. Класифікація угод з премією. Угоди з кредитом.

Визначення ф'ючерсної угоди. Головні відмінності ф'ючерських та форвардних контрактів. Стандартизація ф'ючерських контрактів. Переваги ф'ючерських контрактів. Процедура урегулювання ф'ючерських контрактів.

Сутність опціонних угод. Види опціонів за технікою виконання. Опціон на купівлю. Опціон на продаж. Подвійний опціон. Опціонна премія. Класифікація опціонів залежно від співвідношення цін виконання опціонів і рівня ф'ючерських цін.

Змістовий модуль 2 «Організація і технологія біржової торгівлі».

Тема 5. Ф'ючерсний ринок.

Види біржових операцій на ф'ючерсному ринку. Хеджування. Види хеджування за технікою здійснення. Техніка короткого хеджування. Техніка довгого хеджування. Базис. Вплив базису на результати хеджування. Переваги хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів.

Вартість ф'ючерсного контракту. Етапи розрахунків з купівлі-продажу ф'ючерсного контракту. Початкова і варіаційна маржа.

Тема 6. Організація і технологія біржової торгівлі.

Форми організації біржових торгів. Англійський та голландський аукціони. Заочний аукціон Подвійний аукціон. Організація біржової сесії.

Організація та оснащення операційної зали біржі. Правила поведінки в операційній залі. Електронна біржова торгівля.

Порядок виставлення і зняття товарів з біржових торгів. Процедура надання заявки на купівлю - продаж реального товару. Реєстрація і оформлення біржових угод. Порядок укладання і виконання угод на куплю - продаж ф'ючерсних контрактів. Порядок розірвання угод.

Тема 7. Брокерська діяльність.

Організаційно – правові основи створення і функціонування брокерської фірми. Функції брокерської фірми. Клієнти брокерських фірм.

Зміст угоди на брокерське обслуговування. Угода - доручення клієнта брокерської фірми на здійснення біржової угоди. Договір комісії. Звіт брокера (брокерської фірми) клієнту про виконану роботу згідно з дорученням. Види доручень клієнта брокеру.

Доходи брокерських фірм. Система оплати праці брокерів. Показники ефективності брокерської діяльності .

Змістовий модуль 3 «Фондові біржі. Основи функціонування валютної біржі».

Тема 8. Фондові біржі.

Фондовий ринок. Класифікація фондових ринків. Загальні принципи функціонування організованого ринку цінних паперів. Функції ринку цінних паперів як комерційної структури : загальноринкові й специфічні.

Основні учасники ринку цінних паперів. Емітенти. Інвестори. Професійні учасники фондового ринку. Класифікація інвесторів. Функції учасників, які обслуговують фондовий ринок.

Визначення цінного паперу. Функції цінних паперів. Основні характеристики цінних паперів.

Класи цінних паперів. Класифікація цінних паперів як біржового товару. Основні й похідні ціни папери. Первинний та вторинний ринок цінних паперів.

Класифікація цінних паперів згідно із Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок».

Фондова біржа. Основні функції фондової біржі. Принципова схема технології біржового процесу на фондовій біржі. Обов'язкові складові біржової угоди на куплю - продаж цінних паперів. Застосування індексів на фондовому ринку.

Тема 9. Основи функціонування валютної біржі.

Поняття, функції і суб'єкти валютного ринку. Передумови і етапи становлення валютного ринку України. Суб'єкти валютного ринку України. Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ). Органи валютного регулювання в Україні.

Види і порядок укладання угод на валютній біржі. Валютні касові операції (угоди «спот»). Термінові валютні операції (форвардні, ф'ючерсні, опціонні). Валютні операції «своп». Валютний арбітраж. Схема укладання валютних операцій на біржі.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття № 1

Тема: Ф'ючерсний контракт.

Мета заняття:

- закріпити теоретичний матеріал щодо основ ф'ючерсної торгівлі;
- одержати практичні навички розрахунку результату ф'ючерсного контракту;
- опанувати механізм клірингових розрахунків за ф'ючерсними контрактами.

Питання для обговорення:

- 1) Передумови та чинники виникнення ф'ючерсної торгівлі.
- 2) Характеристика ф'ючерсних угод, їх переваги.
- 3) Маржа у ф'ючерсній торгівлі: види, порядок розрахунку і внесення.
- 4) Технологія біржової ф'ючерсної торгівлі.

Література: 5,6,10,11,12,13,14,20,22,24.

Ф'ючерсний контракт – це погоджена угода між продавцем і покупцем про постачання визначеного товару в узгоджений термін впродовж певного часу.

Іншими словами, ф'ючерсний контракт є юридично зафіксованим зобов'язанням доставити у зазначене місце товар стандартної кількості і якості за ціною, узгодженою в торговельній ямі чи кільці товарної біржі протягом часу, зазначеного у контракті.

Особливістю ф'ючерсного контракту є цілковита стандартизація всіх його параметрів, за винятком ціни, що встановлюється шляхом попиту та пропозиції.

Стандартизація ф'ючерсного контракту означає уніфікацію таких його умов, як споживча вартість товару, базисна якість і розмір доплат за відхилення від неї, умови і термін поставки, форма оплати, санкції за порушення умов контракту, порядок арбітражу тощо.

Кожний контракт представлений двома сторонами: покупцем і продавцем. Покупця ф'ючерсного контракту називають стороною, що має довгу позицію, а продавця – стороною, що має коротку позицію.

Операції за ф'ючерними контрактами поділяють на відкриття і закриття або ліквідацію позиції. Початкова купівля або продаж ф'ючерного контракту означає відкриття позиції для продавця чи покупця.

Для ліквідації зобов'язання за контрактом учасник угоди дає наказ брокеру щодо здійснення зворотної операції:

- власник довгої позиції – наказ на продаж такого контракту;
- власник короткої позиції – наказ на купівлю такого контракту.

Різниця у вартості контракту на момент його укладення і ліквідації становить прибуток учасника або збиток, який списується з його рахунку.

Різниця у вартості контракту за довгою та короткою позицією визначається як різниця між ціною виконання угоди та поточним котируванням на терміновому ринку, помножена на кількість товару:

$$G=(P_1-P_0)*C, \quad (1)$$

де P_0 - ціна виконання угоди;

P_1 - поточне котирування на терміновому ринку;

C – кількість товару.

Обов'язковий елемент ринку – маржа.

Маржа – це сума грошей, яку повинні внести покупці і продавці ф'ючерних контрактів у вигляді депозиту на свої рахунки з метою гарантування виконання контрактів.

У ф'ючерній торгівлі існують два види маржі:

- початкова маржа – депозит, що вноситься при відкритті ф'ючерної позиції;
- варіаційна або підтримуюча маржа – це переказ грошових коштів для відновлення вартості контракту після зміни ціни для забезпечення фінансових гарантій його виконання.

Початкова маржа, яка встановлюється у вартісному вираженні, зазвичай становить 2-15% номінальної вартості ф'ючерного контракту.

За умови негативних цінових змін початкова маржа клієнта зменшується.

Якщо сума на ф'ючерсному рахунку клієнта нижча на 65-75% від початкової маржі, брокерська фірма вимагає від клієнта поповнити рахунок до початкової суми, а не підтримуючої маржі. Якщо клієнт не вносить потрібної суми або просто не реагує на повідомлення, брокер за його рахунок ліквідує позицію на ф'ючерсному ринку.

Кожен день розрахункова палата після закінчення біржових торгів та визначення котирувань виконує перерахунок рахунків клієнтів, де відображаються зміни у вартості відкритих позицій.

Приклад 1. Визначимо стан рахунку клієнтів (табл. 1) за вищенаведеними даними.

Ф'ючерсний контракт на кукурудзу (одиниця контракту 5000 бушелів).

Ціна виконання 1,8 умовних одиниць (у.о.)/ буш.

Початкова маржа 450 у.о. за контракт (5% вартості контракту).

Кількість контрактів – 1.

Варіаційна маржа 337,5 у.о за контракт (75% вартості контракту).

Таблиця 1 – Стан рахунків клієнтів

Дата	Покупець			Котирування у.о/ буш.	Продавець		
	Маржа, у.о	Рахунок, у.о.	Результат (+, -), у.о.		Маржа, у.о	Рахунок, у.о.	Результат (+, -), у.о.
05.07	450	450	0	1,80	450	450	0
06.07	450	500	+50	1,81	450	400	-50
08.07	450	600	+150	1,83	450	300	-150
					600	+запит на 150 у.о. 450	-150
09.07	450	450	0	1,80	600	600	0
10.07	450	350	-100	1,78	600	700	+100

Відкриваючи позицію 05.07, покупець та продавець внесли на рахунок гарантійний депозит у розмірі 450 у.о.($0,05 * 1,80 * 5000$).

06.07 - розрахункова ціна збільшилась на 0,01 у.о. за бушель (1,81-1,80). Ця зміна розрахункової ціни принесла прибуток покупцю у розмірі 50 у.о. ($0,01 * 5000$), який було переведено на його рахунок. Одночасно рахунок продавця було дебетовано на таку ж суму.

08.07 - розрахункова ціна збільшилась на 0,02 у.о./ буш. Позицію покупця було кредитовано ще на 100 у.о ($0,02 * 5000$), а рахунок продавця було

дебетовано на 100 у.о. Сума коштів на рахунку продавця менша, ніж варіаційна маржа $300 < 337,5$ у.о., тому він отримає запит на 150 у.о. Продавець може внести 150 у.о. готівкою або ліквідувати свої зобов'язання за контрактом. При цьому збиток на 09.07 становить 150 у.о.

До 09.07 розрахункова ціна знизилася на 0,03 у.о./ буш., що принесло прибуток продавцю. Його рахунок було кредитовано на 150 у.о. ($0,03 * 5000$), а рахунок покупця – дебетовано на таку ж суму. У підсумку і покупець і продавець мають нульовий прибуток на своєму рахунку.

10.07 - розрахункова ціна знизилася ще на 0,02 у.о./ буш. Позицію продавця було кредитовано на 100 у.о., а позицію покупця дебетовано на 100 у.о.

Розрахунок виконується доти, доки клієнт ліквідує свої зобов'язання за ф'ючерсним контрактом.

Завдання для практичної роботи

Задача 1

Торговець, що має довгу позицію за контрактами на срібло, вирішив ліквідувати своє зобов'язання. Що йому потрібно зробити? Вартість ф'ючерсного контракту з моменту його укладання зросла на 10 у. о. Програв чи виграв торговець?

Задача 2

Визначити прибуток або збиток для торговця, який має довгу позицію за контрактом на соєву олію, якщо ціни зросли на 0,05 у.о./ фунт. Одиниця контракту – 60 000 фунтів.

Задача 3

Розрахуйте стан рахунків клієнтів за 2 контрактами на кукурудзу (одиниця контракту – 5000 бушелів). Початкова маржа складає 10% вартості контракту, варіаційна маржа – 75% від початкової маржі (табл. 2).

Таблиця 2 - Стан рахунків клієнтів.

Дата	Продавець		Котирування, у.о/ буш.	Покупець	
	Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.		Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.
05.05			1,32		
06.05			1,37		
07.05			1,41		
08.05			1,35		
09.05			1,33		

Практичне заняття №2

Тема : Хеджування за допомогою ф'ючерсної торгівлі.

Мета заняття:

- закріпити теоретичний матеріал щодо концепції хеджування;
- усвідомити мотивацію застосування механізму хеджування різними учасниками ринку;
- засвоїти механізм хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів;
- навчитися визначати переваги та недоліки хеджування.

Питання для обговорення:

1. Етапи угоди хеджування.
2. Базисний ризик у хеджуванні.
3. Техніка хеджування продажем, купівлею.

Література: 9,10,11,12,13,14.

Хеджування – це біржове страхування від несприятливої зміни ціни, що засновується на різницях в динаміці цін реальних товарів і цін ф'ючерсних контрактів на цей же товар або цін на наявному і ф'ючерсному ринках.

За технікою виконання операцій розрізняють два **види хеджування**:

- коротке хеджування – продаж ф'ючерсних контрактів;
- довге хеджування – покупка ф'ючерсних контрактів.

Різниця між наявною ціною реального товару у конкретному місці і ф'ючерсною ціною на цей товар називається **базисом**.

$$B = S - F \quad (2)$$

B – базис;

S – спотова ціна (ціна на наявному ринку);

F – ф'ючерсна ціна.

Розрізняють базис позитивний, від'ємний і нульовий. Якщо ціна спотового ринку перевищує ф'ючерсну ціну – базис позитивний. Наприклад, у червні ціна місцевого наявного ринку на кукурудзу дорівнює 1,9 у.о./ буш, а липнева ф'ючерсна ціна – 1,8 у.о./ буш. Це означає, що базис позитивний і становить 0,1 у.о.(відображається як +0,1 до липня).

Базис від'ємний, якщо наявна ціна нижча від ф'ючерсної. У січні ціна місцевого наявного ринку на кукурудзу становить 1,7 у.о./буш, а ціна березневого ф'ючерсу – 1,9 у.о./ буш. Наявна ціна нижча за ф'ючерсну, отже, березневий базис від'ємний і становить 0,2 у.о. (– 0,2 до березня).

Якщо наявна ціна збігається з ф'ючерсною – базис нульовий.

Більш сприятливий базис створюється за рахунок вищої наявної ціни. І навпаки, несприятливий базис впливає із нижчої (слабшої) ціни.

Базис посилюється, коли наявна ціна збільшується відносно ф'ючерсної ціни упродовж певного періоду.

Базис послаблюється, коли наявна ціна знижується щодо ф'ючерсної ціни упродовж певного періоду і стає менш сталою, ніж ф'ючерсна.

На момент укладання ф'ючерсного контракту базис дорівнює:

$$B_1 = S_1 - F_1 \quad (3)$$

При ліквідації позиції базис становить:

$$B_2 = S_2 - F_2 \quad (4)$$

Якщо біржовик продавав контракт (використовував коротке хеджування), то сума отримана від усієї операції в результаті хеджування, дорівнює ціні спот плюс виграш/прогреш за ф'ючерсною позицією, тобто:

$$S_2 + (F_1 - F_2) = F_1 + (S_2 - F_2) = F_1 + B_2 \quad (5)$$

Якщо біржовик купував контракт (використовував довге хеджування), то сума яку він витратив на операцію, становитиме:

$$S_2 + (F_1 - F_2) = F_1 + B_2 \quad (6)$$

Хеджер, що використовує довге хеджування, прагне послаблення базису, тоді як хеджер, що здійснює коротке хеджування, прагне посилення базису.

Приклад 2.

На початку жовтня бройлерна птахофабрика планує потребу у соєвих шротах на січень наступного року обсягом 100 т. Спотові ціни на наявний корм у цей час складають 148 у.о. /т. Птахофабрику така ціна влаштовує, проте швидка закупівля неможлива, бо птахофабрика не має вільного сховища.

З огляду на очікуване підвищення ціни у січні керівництво птахофабрики вирішує здійснити довге хеджування. Для цього на біржі купують простий ф'ючерсний контракт (100т) січневих соєвих шротів. У жовтні ф'ючерс на соєвий шрот продається за ціною 153 у.о./т.

Протягом наступних місяців попит на соєвий шрот значно перевищив передбачуваний. Урожай соєвих бобів зібрано нижчий за очікуваний, що й спричинило підвищення цін на соєвий шрот. У грудні бройлерна птахофабрика повинна купувати корм для задоволення виробничих потреб. При цьому спотові та ф'ючерсні ціни збільшилися на 8 у.о./т. Необхідно визначити результати угод на кожному з ринків та визначити чисту купівельну ціну.

Таблиця 3.–Техніка та результати хеджування за умови незмінного базису.

Етап	Наявний ринок	Ф'ючерсний ринок	Базис
Жовтень	Наявна (цільова ціна купівлі) ціна соєвого шроту становить 148 у.о./т	Купує один січневий контракт за ціною 153 у.о./т	– 5 у.о. (базис нижче за січневий)
Листопад	Купує соєвий шрот за ціною 156 у.о./т	Продає один січневий контракт за ціною 161 у.о./т і робить залік попередньої довгої ф'ючерсної позиції.	– 5 у.о. (базис нижче за січневий)
Результат	Сверхпланові витрати на суму 8 у.о./т	Прибуток 8 у.о./т	Незмінний базис

На рис. 1 наведений порядок визначення чистої купівельної ціни за умови незмінного базису.

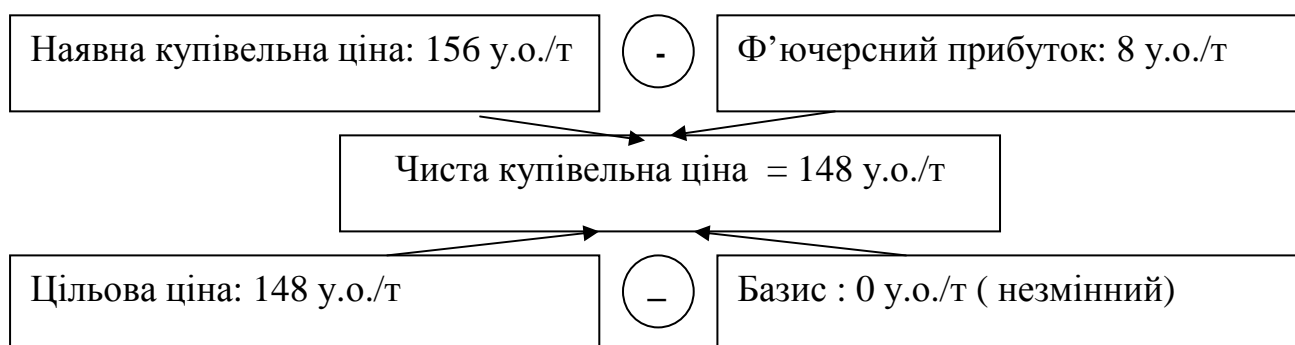

Рис. 1 – Визначення чистої купівельної ціни за результатами хеджування.

В цьому випадку прибуток на ф'ючерсному ринку точно компенсував додаткові витрати на наявному ринку, оскільки базис залишався однаковим і був нижчим за січневий ф'ючерс як під час хеджування у жовтні, так і під час

купівлі в листопаді. Бройлерній птахофабриці довелося б платити на 8 у.о./т більше, якщо вона не здійснила хеджування. Іншими словами, доцільність використання механізму хеджування є виправданою.

Розглянемо ситуацію, коли наявна ціна підвищується повільніше, ніж ф'ючерсна, спричиняючи послаблення базису (табл. 4).

Таблиця 4. – Техніка та результати хеджування за умови послаблення базису.

Етап	Наявний ринок	Ф'ючерсний ринок	Базис
Жовтень	Наявна (цільова ціна купівлі) ціна соєвого шроту становить 148 у.о./т	Купує один січневий контракт за ціною 153 у.о./т	– 5 у.о. (базис нижче за січневий)
Листопад	Купує соєвий шрот за ціною 151 у.о./т	Продає один січневий контракт за ціною 160 у.о./т і робить залік попередньої довгої ф'ючерсної позиції	– 9 у.о. (базис нижче за січневий)
Результат	Понадпланові витрати на суму 3 у.о./т	Прибуток 7 у.о./т	Базисний прибуток 4 у.о./т

На рис. 2 наведений порядок визначення чистої купівельної ціни за умови послаблення базису.

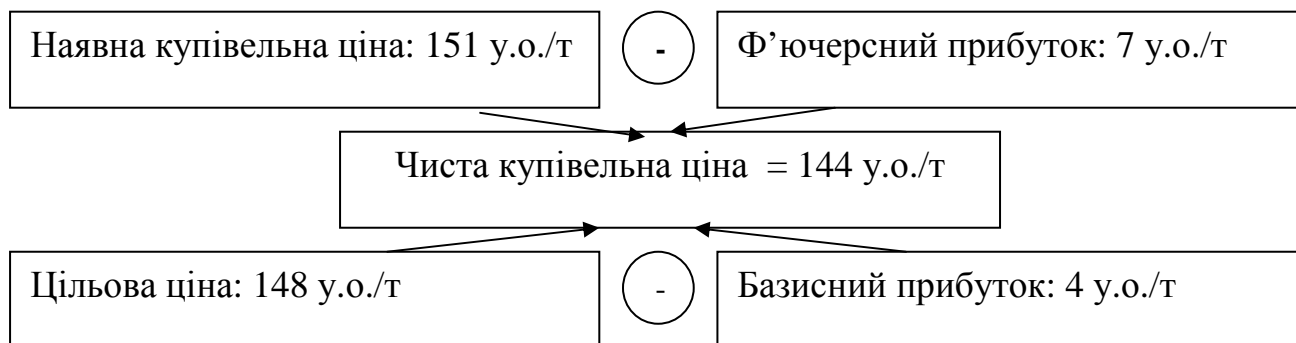

Рис. 2 – Визначення чистої купівельної ціни за результатами хеджування за умови послаблення базису.

Бройлерна птахофабрика, завдяки механізму хеджування, отримала можливість купити соєвий шрот дешевше на 4 у.о./т, ніж планувала.

Розрахунки, наведені в таблиці 5 дають уявлення про результати довгого хеджування в умовах, коли базис посилюється.

Таблиця 5. – Техніка та результати хеджування за умови посилення базису.

Етап	Наявний ринок	Ф'ючерсний ринок	Базис
Жовтень	Наявна (цільова ціна купівлі) ціна соєвого шроту становить 148 у.о./т.	Купує один січневий контракт за ціною 153 у.о./т	– 5 у.о. (базис нижче за січневий)
Листопад	Купує соєвий шрот за ціною 156 у.о./т	Продає один січневий контракт за ціною 158 у.о./т і робить залік попередньої довгої ф'ючерсної позиції	– 2 у.о. (базис нижче за січневий)
Результат	Понадпланові витрати на суму 8 у.о./т	Прибуток 5 у.о./т	Базисний збиток 3 у.о./т

На рис. 3 наведений порядок визначення чистої купівельної ціни за умови посилення базису.

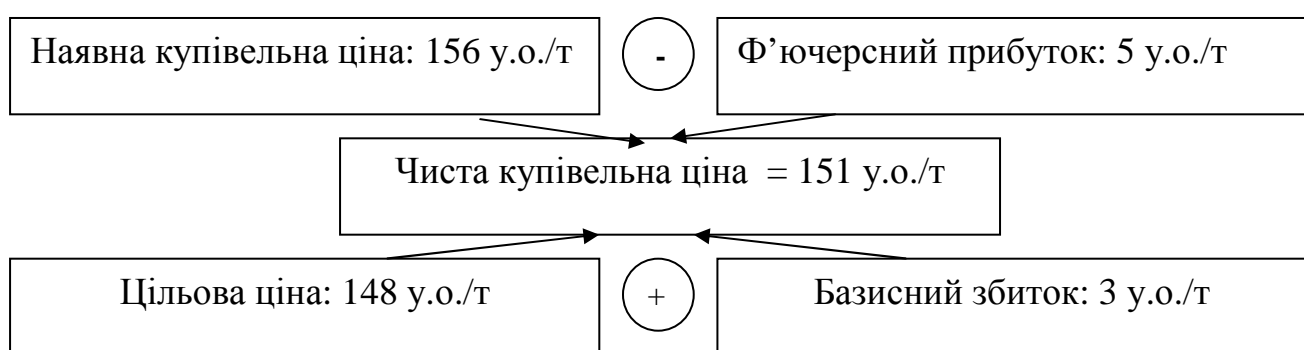

Рис. 3 – Визначення чистої купівельної ціни за результатами хеджування за умови посилення базису.

Посилення базису призвело до збитку хедера, який використовував довге хеджування. Отже, бройлерна птахофабрика повинна платити за соєвий шрот на 3 у.о./т більше, ніж планувала.

Завдання для практичної роботи

Задача 4

Фермер планує зібрати 30 000 бушелів пшениці у жовтні. 15 квітня ціна спотового ринку на пшеницю складала 2,5 у.о./ буш., ф'ючерсні котирування грудневого контракту на пшеницю складала 2,72 у.о./ буш. (одиниця контракту – 5000 бушелів). Цільова ціна його майбутнього продажу фермера складе 2,5 у.о./ буш. Фермер вирішує хеджувати весь урожай. 20 жовтня фермер продає урожай елеватору за ціною 2,32 у.о./ буш. і закриває свою ф'ючерсну позицію за ціною 2,51 у.о./ буш.

Завдання:

1. Розрахуйте початкову (6%) і варіаційну маржу (75%).
2. Розрахуйте базис. Визначить зміну базису.
3. Розрахуйте підсумки угоди на наявному та ф'ючерсному ринках.
4. Визначить чисту ціну продажу пшениці.

Задача 5

У січні ціна дизельного палива на спотовому ринку 0,95 у.о./ літр.

Виробник дизельного палива розраховує, що поточна ціна на товар забезпечить йому необхідний прибуток, але існують припущення, що до літа ціна може впасти. Не маючи в січні реального товару, він продає липневі ф'ючерси на паливо за ціною 1,2 у.о./ літр в кількості, які еквівалентні його можливому обсягу виробництва – 20000 літрів.

У травні виробник продає на фізичному ринку 10000 літрів палива за ціною 0,89 у.о./ літр. Ф'ючерсні котирування липневих контрактів складають 1,15 у.о./ літр. В червні виробник продає на фізичному ринку ще 10000 літрів палива. При цьому ф'ючерсні котирування липневих контрактів складають 1,1 у.о./ літр.

Опишіть стратегію поведінки гравця на ф'ючерсному ринку, розрахуйте чисту ціну реалізації палива, і зробіть висновки, щодо доцільності використання механізму хеджування.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійне вивчення матеріалу курсу здійснюється у таких формах:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- опрацювання навчальної та навчально - методичної літератури;
- вивчення законодавчих актів, що регулюють біржову діяльність;
- розв'язування задач по відповідних темах курсу;
- тестування для перевірки власних знань.

Самостійна робота студентів здійснюється з використанням нижченаведених літературних джерел.

Таблиця 6. – Інформаційна база та обсяг самостійної роботи.

Тема	Літературне джерело, стор.	Кількість академічних годин
Змістовий модуль 1 «Товарні біржі» .		29
Тема 1. Історія розвитку біржової торгівлі і сучасний стан біржового ринку.	4 (с.14-31,158-197); 5 (с.6-18); 9 (с.9-44); 12 (с.6-32); 14 (с. 12-57)	9
Тема 2. Товарна біржа, як елемент інфраструктури ринку.	4 (с.6-14); 9 (с. 45-68, 87-95); 10 (с.51-57,72-82); 11 (с.7-25,29-34); 12 (с. 32-52); 14 (с.19-30,225-277)	4
Тема 3. Регулювання біржової діяльності.	4 (с.32-45); 5 (с.42-47); 9 (с.68-87); 10 (с.58-71); 11 (с.25-28); 12 (с. 52-61); 14 (с. 344-366)	4
Тема 4. Біржові угоди.	4 (с. 59-77); 5 (с.19-42,48-50) 9 (с.113-124); 10 (с.83-130,156-179); 11 (с.54-55,194-200); 12 (с. 61-88); 14 (с. 57-87,386-462)	12
Змістовий модуль 2 «Організація і технологія біржової торгівлі».		31
Тема 5. Ф'ючерсний ринок.	4 (с.97-112); 9 (с. 249-267); 10 (с. 117-131); 11 (с. 129-171); 12 (с. 88-97), 14 (с. 277-308, 462-551)	13
Тема 6. Організація біржової торгівлі та її учасники.	4 (с.78-86); 9 (с. 99-108); 10 (с.142-155); 11 (с.66-81,93-98); 12 (с. 97-112); 14 (с. 226-277, 308-344)	8
Тема 7. Брокерська діяльність.	4 (с.86-97); 9 (с.148-165); 10 (с.131-142); 11 (с. 172-173); 12 (с. 112-126)	10
Змістовний модуль 3. Фондові біржі. Основи функціонування валютної біржі.		36
Тема 8. Фондові біржі.	4 (с.136-147); 5 (с.68-71); 9 (с. 170-221); 11 (с.99-118); 10 (с. 198-225); 12 (с. 126-145)	20
Тема 9. Основи функціонування валютної біржі.	4 (с.147-157); 9 (с.229-245); 10 (с. 228-241); 11 (с.99-118); 12 (с. 145-159)	16
РАЗОМ		96

ТЕМАТИЧНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Тема 1. Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку

1. Виберіть правильні відповіді

Характерними рисами біржової торгівлі є:

- а) торгівля провадиться регулярно, щодня, обслуговує невелику територію;
- б) епізодичний характер торгівлі;
- в) торг ведеться за умови відсутності товару по зразках, описах;
- г) покупець товару є споживачем;
- д) торг ведеться по специфічних видах товарів великими партіями;

2. Встановіть відповідність у вигляді комбінації букв і цифр

Етапи розвитку світової біржової торгівлі	Коротка характеристика
а) 1-й етап	1. Розробка механізму страхування цінового ризику і початок здійснення на товарних біржах операцій хеджування.
б) 2-й етап	2. Початок укладання на товарних біржах угод на реальний товар з поставкою у майбутньому періоді.
в) 3-й етап	3. На біржах укладають угоди на реальний товар з негайною поставкою.
г) 4-й етап	4. Виникнення на товарних біржах ф'ючерсних контрактів і початок укладання угод на термін.
д) 5-й етап	5. Початок торгівлі опціонами на реальний товар і ф'ючерсні контракти.

3. Виберіть правильну відповідь

Родоначальником ринку цінних паперів є:

- а) Чикаго;
- б) Антверпен;
- в) Амстердам;
- г) Токіо.

4. Виберіть правильну відповідь

Основну частину біржового обороту забезпечують такі країни:

- а) США, Великобританія;
- б) США, Великобританія, Японія;
- в) Європа;
- г) США, Європа.

5. Виберіть правильну відповідь

В США перша товарна біржа з'явилась у:

- а) 1791 в Філадельфії;
- б) 1848 г. в Чикаго;
- в) 1792 г. в Нью – Йорку.

6. Виберіть правильну відповідь

На біржі „ведмедем” називають:

- а) найменш активного гравця;
- б) найбільш активного гравця;
- в) гравця, який грає на підвищення цін;
- д) гравця, який грає на зниження цін.

7. Виберіть правильну відповідь

Найбільша частка усіх біржових операцій Харківського регіону припадає на товарно – сировинні біржі:

- а) так ;
- б) ні.

8. Виберіть правильну відповідь

Стандартний типовий контракт на майбутню поставку зерна (ф'ючерсний контракт) вперше було запроваджено:

- а) в 1865 році на Чикагській товарній біржі;
- б) в 1608 році на Амстердамській товарній біржі;
- в) в 1796 році на Одеській товарній біржі;
- г) в 1730 р. на Токійській рисовій біржі „Доджіма”.

9. Виберіть правильні відповіді

Вдосконалення біржової діяльності в Україні передбачає:

- а) реорганізацію бірж в торгівельні компанії, центри інформації й кон'юнктури ринку;
- б) універсальність напрямів біржової інфраструктури;
- в) перехід на торгівлю цінними паперами, ф'ючерсними контрактами, тощо;
- г) розукрупнення і дроблення бірж на більш дрібні.

10. Виберіть правильну відповідь

Спосіб купівлі-продажу товарів шляхом залучення покупцем пропозиції кількох постачальників (виробників, продавців), вибору найбільш вигідного з них та укладання угоди з відповідним учасником торгів має назву:

- а) ярмарок; б) локальний ринок; в) різновид аукціону – торги; г) біржові торги.

11. Виберіть правильну відповідь

Серед бірж України найбільшу питому вагу складають універсальні біржі

- а) так; б) ні.

12. Виберіть правильну відповідь

Організований ринок – це:

- а) організація, яка впорядковує відносини з приводу купівлі - продажу активів;
- б) упорядкований ринок, на якому процеси купівлі - продажу активів регламентовані правилами торгівлі ;
- в) достатня кількість продавців і покупців, що контролюються певною організацією;
- г) не має правильної відповіді.

13. Виберіть правильну відповідь

Із загальних обсягів укладених угод на біржах України найбільшими є угоди на торгівлю:

- а) паливом;
- б) сільськогосподарською продукцією;
- в) цінними паперами;
- г) продуктами харчування.

14. Виберіть правильну відповідь

Особливий вид ринкової торгівлі товарами з індивідуальними властивостями в певних місцях методом публічних торгів, коли продавець, бажаючи отримати максимальний прибуток, використовує пряму конкуренцію декількох (або багатьох) покупців, присутніх на продажу, а покупцем товару стає особа, яка запропонувала найвищу ціну має назву:

- а) біржа; б) ярмарок; в) аукціон.

15. Виберіть правильні відповіді

Характерними рисами ярмаркової торгівлі є:

- а) наявність постійного місця для торгівлі;
- б) виключення необхідності оформлення спеціальних документів, які підтверджують зміну власника товару;
- в) регламентація розміру партії товару, що продається;
- г) покупцем, як правило, є не безпосередньо споживач, а посередник або спекулянт;
- д) торг ведеться великими партіями товарів з відстроченим терміном їх передачі покупцеві.

Тема 2. Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку.

1. Виберіть правильну відповідь

Засновниками біржі можуть бути:

- а) банки і кредитні установи;
- б) громадські, релігійні і благодійні об'єднання і фонди;
- в) фізичні і юридичні особи;
- г) страхові і інвестиційні компанії;
- д) центральні і місцеві органи державної влади і місцевого самоврядування.

2. Виберіть правильну відповідь

До складу спеціалізованих органів не входять:

- а) котирувальна комісія;
- б) комісія зі стандартів та якості;
- в) контрольно - ревізійна комісія;
- г) біржовий арбітраж;
- д) комісія з прийому нових членів.

3. Виберіть правильну відповідь

Кошторис витрат для Виконавчої дирекції встановлює:

- а) біржовий комітет;
- б) розрахунково - клірингова палата;
- в) загальні збори членів біржі;
- г) котирувальна комісія.

4. Виберіть правильні відповіді

До допоміжних функцій бірж належать:

- а) боротьба проти монополізму на товарному ринку;
- б) арбітраж між учасниками біржових угод;
- в) формування державного й місцевого бюджетів;
- г) інформаційне забезпечення учасників товарних ринків;
- д) стандартизація біржових контрактів.

5. Установіть відповідність у вигляді комбінації букв і цифр

Підрозділи біржі	Функції
а) розрахунково - клірингова палата (розрахункова палата)	1. реєстрація всіх угод, здійснених у біржовому залі протягом біржового дня
б) котирувальна комісія	2. нагляд за своєчасним наданням брокерами, членами й відвідувачами біржі відомостей про укладені угоди за їхньою участю
в) експертне бюро	3. складання біржових бюлетенів цін на продукцію, підставою для розрахунку яких є угоди певного дня (періоду), заявки про попит та пропозицію й інші відомості
	4. оформлення всіх документів, пов'язаних з розрахунками й реєстрацією угод
	5. розробка біржових стандартів, типових біржових контрактів
	6. консультація по загальних і спеціальних питаннях у спірних випадках

6. Виберіть правильні відповіді

Права членів товарної біржі:

- а) сплачувати членські внески;
- б) брати участь у вирішенні питань, які стосуються діяльності біржі;
- в) здійснювати біржові операції на біржі й одержувати за це винагороду;
- г) відкривати брокерські контори;
- д) не розголошувати конфіденційні відомості, які є комерційною таємницею про діяльності біржі.

7. Виберіть правильні відповіді

Залежно від об'єкта продажу біржі класифікують як:

- а) універсальні;
- б) реального наявного товару;
- в) товарні біржі;
- г) опціонні біржі;
- д) біржі праці;
- е) ф'ючерсні біржі.

8. Виберіть правильну відповідь

Прямі зв'язки виробників і споживачів (контрагентів не зобов'язують користуватися послугами посередників) є відмінною ознакою:

- а) відкритої біржі;
- б) закритої біржі;
- в) змішаної біржі;
- г) ф'ючерсної біржі.

9. Укажіть некоректні вирази

- а) біржа відповідає за виконання укладених на ній контрактів;
- б) держбюджетні організації можуть бути засновниками біржі;
- в) біржу, як класичний інститут ринкової економіки, розглядають у двох аспектах: організаційному й економічному;
- г) до складу біржового комітету можуть входити не тільки члени біржі.

10. Виберіть правильну відповідь

Вищим органом управління біржею є:

- а) загальні збори членів біржі;
- б) біржовий арбітраж;
- в) біржовий комітет;
- г) ревізійна комісія.

11. Виберіть правильну відповідь

Контроль за дотриманням Правил біржової торгівлі здійснює:

- а) біржовий комітет;
- б) загальні збори членів біржі;
- в) ревізійна комісія;
- г) виконавча дирекція.

12. Виберіть правильні відповіді

Організатори укладання біржових угод:

- а) члени біржі та їх представники;
- б) співробітники розрахункової палати;
- в) постійні й разові відвідувачі, які отримали право на участь у біржових торгах;
- г) працівники відділу експертизи біржі.

13. Виберіть правильні відповіді

Серед функцій розрахункової палати :

- а) оформлення всіх документів, пов'язаних з розрахунками й реєстрацією угод;
- б) реєстрація, тобто прийняття до обігу і котирування товарів на біржі;
- в) складання біржових бюлетенів цін на продукцію, підставою для розрахунку яких є угоди певного дня (періоду), заявки про попит і пропозицію та інші відомості;
- г) реєстрація попиту та пропозиції на біржі за даними відповідних заявок, зроблених продавцями й покупцями.

14. Виберіть правильні відповіді

До групи посередників на біржі належать:

- а) маклери, які ведуть біржовий торг;
- б) брокери, акредитовані на біржі;
- в) працівники відділу експертизи біржі;
- г) постійні й разові відвідувачі;
- д) члени біржі .

15. Чи вірно твердження:

Засновником фондових бірж може бути лише комерційний банк, який володіє ліцензією на право здійснення валютних операцій

- а) так
- б) ні

Тема 3. Регулювання біржової діяльності.

1. Виберіть правильні відповіді

Англійська модель регулювання біржової діяльності передбачає:

- а) збереження за державою основних контрольних позицій за діяльністю бірж;
- б) контроль за біржовою діяльністю на основі жорстких розпоряджень;
- в) використання системи погоджень і переговорів при рішенні питань управління й контролю;
- г) делегування значної частини повноважень по нагляду, контролю, встановленню правил торгівлі біржам.

2. Виберіть правильну відповідь

Метою регулювання біржової діяльності є:

- а) забезпечення сталості, збалансованості та ефективності біржового ринку;
- б) попередження маніпулювання цінами, захист інтересів малих фірм і спекулянтів;
- в) реалізація державної політики розвитку біржового ринку.

3. Виберіть правильну відповідь

До завдань державного регулювання серед інших можна віднести:

- а) регламентацію основних процедур і державний контроль за дотриманням чинного законодавства з боку учасників ринку;
- б) забезпечення рівних прав і безпеки для професійних учасників і клієнтів;
- в) створення стандартів, тобто набору обов'язкових вимог до учасників біржового ринку;
- г) створення інформаційної системи про біржовий ринок та контроль за обов'язковим розкриттям інформації учасниками ринку.

4. Виберіть правильну відповідь

Французька модель регулювання біржової діяльності передбачає:

- а) збереження за державою основних контрольних позицій за діяльністю бірж;
- б) контроль за біржовою діяльністю на основі жорстких розпоряджень;
- в) використання системи погоджень і переговорів при рішенні питань управління й контролю;
- г) делегування значної частини повноважень по нагляду, контролю, встановленню правил торгівлі біржам.

5. Виберіть правильні відповіді

Така форма державного управління, як адміністративне управління, передбачає:

- а) встановлення системи оподаткування біржової діяльності (ставки податків, пільги й звільнення від них);
- б) ліцензування професійної діяльності на біржовому ринку;
- в) використання інструментів грошової політики (процентні ставки, мінімальний розмір заробітної плати та ін.);
- г) створення єдиної правової бази функціонування бірж.

6. Виберіть правильну відповідь

Основним державним органом США, який регулює ф'ючерсні ринки, є:

- а) Комісія з цінних паперів;
- б) Комісія з товарних ф'ючерсних ринків;
- в) Міністерство сільського господарства;
- г) Міністерство фінансів.

7. Виберіть правильну відповідь

В Україні на державному рівні біржові ринки регулюються:

- а) ДКУПФР;
- б) відсутній відповідний орган;
- в) НБУ;
- г) Мінпромполітики.

8. Виберіть правильну відповідь

Головним регулюючим органом ф'ючерсних ринків Великобританії є:

- а) Рада з цінних паперів;
- б) Управління з цінних паперів і ф'ючерсів;
- в) Міністерство фінансів;
- г) Центральний банк Англії.

9. Виберіть правильні відповіді

У Правилах біржової торгівлі знаходять відображення такі питання:

- а) права й обов'язки членів біржі;
- б) строк і місце проведення біржових операцій;
- в) умови припинення діяльності біржі;
- г) порядок визначення й розмір плати за користування послугами біржі;
- д) порядок здійснення й реєстрації біржових операцій.

10. Виберіть правильні відповіді

У Господарчому кодексі України визначені обов'язки біржі серед яких:

- а) створення умов для здійснення біржової торгівлі;
- б) стандартизація біржових контрактів;
- в) облік здійснюваних угод за формою, визначеної Правилами біржової торгівлі;
- г) збір, обробка й поширення інформації, пов'язаної з кон'юнктурою ринку;
- д) консультування по загальним і спеціальним питанням у спірних випадках.

Тема 4. Біржові угоди.

1. Чи вірно твердження

Угода, у якій один з контрагентів за встановлену винагороду здобуває право на підставі особливої заяви до певного дня зробити той або інший вибір, що має відношення до виконання угоди називається форвардною угодою.

- а) так;
- б) ні.

2. Виберіть правильні відповіді із запропонованих альтернатив

Біржовим товаром є:

- а) об'єкти нерухомості;
- б) масовий товар, який виробляють в досить великій кількості;
- в) об'єкти інтелектуальної власності;
- г) товар, що відповідає стандартам якості, при цьому умови його транспортування й зберігання визначаються довільно;
- д) товар, пропонується до продажу кількість якого стандартизовано.

3. Установіть правильну послідовність, указавши порядок буквами

Етапи біржової угоди:

- а) угода реєструється в кліринговому центрі;
- б) угода фіксується реєстратором шляхом внесення до протоколу торгів основних параметрів угоди на основі усної заяви сторін;
- в) угода виконується шляхом проведення розрахунків між сторонами угоди й одержання товару покупцем;
- г) угода укладається брокером продавця й брокером покупця шляхом оформлення договору купівлі-продажу предмета угоди.

4. Виберіть правильну відповідь

Ознаки угоди на наявний товар:

- а) товар перебуває під час торгу на території біржі на складах, що належать біржі;
- б) знеособленість угоди й заміненість контрагентів за угодою;
- в) товар очікується до прибуття на біржу в день торгу або до закінчення біржового торгу;
- г) повна уніфікація умов відносно кількості дозволеного до поставки товару;
- д) товар перебуває в дорозі.

5. Виберіть правильні твердження із запропонованих альтернатив

Біржовими визнаються угоди, що відповідають (серед інших) наступним умовам:

- а) угода зареєстрована не пізніше 2-х днів з моменту її здійснення;
- б) учасники угоди - учасники біржових торгів;
- в) угода, укладена на біржі в період біржового торгу без участі біржового посередника;
- г) угода укладена на куплю - продаж, поставку, обмін біржових товарів.

6. Чи вірно твердження

Стандартизація біржових товарів забезпечується тільки за якістю й кількістю.

- а) так;
- б) ні.

7. Виберіть правильну відповідь

Встановлення учасників і видів біржових угод, а також порядку виконання визначених дій, що ведуть до укладання біржових угод і відображенню їх у конкретних документах відображає зміст:

- а) етичної сторони біржової угоди;
- б) правової сторони біржової угоди;
- в) організаційної сторони біржової угоди;
- г) економічної сторони біржової угоди.

8. Установіть відповідність у вигляді букв і цифр

а) опціонна угода;
б) ф'ючерсна угода;
в) угода з реальним товаром.
1. угода, пов'язана з взаємною передачею прав і обов'язків відносно стандартних контрактів на поставку біржового товару;
2. угода, пов'язана з взаємною передачею прав і обов'язків відносно реального товару (з негайною поставкою або з відстроченим строком поставки) ;
3. угода, пов'язана з поступкою прав на майбутню передачу прав і обов'язків відносно біржового товару або контракту на поставку біржового товару.

9. Виберіть правильну відповідь

Біржова угода, яка містить умову, відповідно до якої один з учасників здобуває право покупки або продажу певної цінності за фіксованою ціною протягом установленого періоду, сплачуючи іншому учаснику грошову премію за зобов'язання забезпечення при необхідності реалізації цього права називається:

- а) форвардна угода;
- б) ф'ючерсна угода;
- в) опціон;
- г) угода з реальним товаром.

10. Виберіть правильні відповіді

Основні характеристики ф'ючерсних контрактів:

- а) обсяг поставки стандартизований біржею;
- б) сторонами контракту є два конкретні контрагенти;
- в) торгівля ведеться методом подвійного аукціону;
- г) товар перебуває під час торгу на території біржі в складах, що належать біржі;
- д) обов'язкова публікація інформації про угоду.

11. Виберіть правильну відповідь

У випадку укладання подвійної угоди при виборі позиції продавця сума за товар збільшується на розмір премії, а при виборі позиції покупця сума угоди зменшується на суму премії.

- а) так; б) ні.

12. Виберіть правильні відповіді

Умови біржової угоди, які не є комерційною таємницею:

- а) ціна товару;
- б) умови транспортування;
- в) строк виконання;
- г) розподіл витрат по транспортуванню, зберіганню й страхуванню товару;
- д) форма оплати за куплений товар;
- е) місцезнаходження товару.

13. Виберіть правильні відповіді

До основних характеристик форвардного контракту можна віднести:

- а) обсяг поставки за контрактом стандартизований біржею;
- б) непереуступний вид зобов'язань;
- в) ціна визначається сторонами на основі попиту;
- г) сторонами контракту є знеособлені партнери.

14. Виберіть правильну відповідь

Угоду з умовною покупкою зі сплатою премії укладають:

- а) продавці, які розраховують на підвищення цін;
- б) покупці, які розраховують на зниження цін;
- в) продавці, які побоюються зниження цін;
- г) покупці, які побоюються збільшення цін.

15. Встановіть відповідність у вигляді букв і цифр

- а) проста угода з премією
- б) складна угода з премією
- в) умовна угода
- г) подвійна угода з премією
- д) кратна угода на покупку

1. угода, при здійсненні якої брокер на основі договору - доручення зобов'язаний продати від імені й за рахунок клієнта один товар і купити від імені й за рахунок клієнта інший товар, а клієнт зобов'язується сплатити брокерові винагороду

2. покупцеві як платнику премії надається право збільшити обсяг поставки у кратне твердому мінімуму число раз, але не більше встановленого в договорі.

3. платник премії одержує так зване право відступлення, тобто контрагент за сплату раніше встановленої суми відмовляється від виконання контракту в разі його невиконання або втрачає певну суму в разі виконання контракту.
4. договір, по якому платник премії одержує право вибору між позицією покупця й позицією продавця в договорі поставці, за яким продавець зобов'язаний передати, а покупець оплатити товар.
5. договір, що є поєднанням двох протилежних угод з премією, які укладаються однієї брокерською фірмою з двома іншими учасниками біржової торгівлі.

16. Виберіть правильну відповідь

Опціон, який дає право, але не зобов'язання купити ф'ючерсний контракт, товар чи нетоварну цінність за даною ціною називається:

- а) опціон з правом купівлі
- б) опціон з правом продажу;
- в) подвійний опціон.

17. Продовжити речення

„ Опціон стає вигідним після ринкової ціни виконання плюс премія для...”

- а) покупця опціону на продаж;
- б) продавця опціону на продаж;
- в) покупця опціону на купівлю;
- г) продавця опціону на купівлю.

18. Виберіть правильну відповідь

Опціон з правом продажу використовується торговцями, якщо вони розраховують на підвищення цін.

- а) так; б) ні.

19. Виберіть правильну відповідь

Опціон, що дає покупцю прибуток при його реалізації має назву:

- а) паритетний опціон;
- б) опціон „без грошей”;
- в) грошовий опціон.

20. Виберіть правильну відповідь

Вигода для покупця опціону на покупку біржового активу буде в тому випадку, якщо поточні ціни по даному товару:

- а) нижче ціни виконання опціону;
- б) вище ціни виконання опціону;
- в) збігаються із ціною виконання опціону.

Тема 5. Ф'ючерсний ринок.

1. Виберіть правильну відповідь

Для ліквідації зобов'язань за контрактом власник довгої позиції дає брокеру

- а) наказ на продаж ф'ючерсного контракту;
- б) наказ на купівлю ф'ючерсного контракту;
- в) наказ на продаж і купівлю ф'ючерсного контракту.

2. Виберіть правильну відповідь

Дата	Цн	Цф
01.04	3.5	3.8
25.04	3.9	4.1
5.05	4.1	4.2

Представлені в таблиці дані свідчать про:

- а) посилення або розширення базису;
- б) ослаблення або розширення базису;
- в) посилення або звуження базису;
- г) ослаблення або звуження базису.

3. Виберіть правильну відповідь

Компанії – переробники, посередницькі фірми, які мають замовлення на закупку товарів у майбутньому використовують:

- а) довге хеджування;
- б) коротке хеджування;
- в) намагаються не використовувати механізм хеджування.

4. Виберіть правильну відповідь

При закритті позиції за ф'ючерсним контрактом потрібно:

- а) здійснити зворотну угоду на ту ж суму, що і при відкритті позиції;
- б) здійснити зворотну угоду на ту ж суму, на той же товар, на той же місяць поставки, що і при відкритті позиції;
- в) здійснити аналогічну угоду на той же товар, в тій же кількості і на той же місяць поставки, що і при відкритті позиції;
- г) здійснити зворотну угоду на той же товар, в тій же кількості і на той же місяць поставки, що і при відкритті позиції.

5. Виберіть правильну відповідь

Модель нормального ринку має місце, якщо:

- а) базис менше нуля;
- б) базис більше нуля;
- в) базис дорівнює нулю.

6. Виберіть правильну відповідь

Власник короткої позиції при зниженні цін:

- а) програє;
- б) виграє;
- в) зміна цін не має значення.

7. Виберіть правильну відповідь

Дилер продав 20 000 барелів нафти за 13.2 у.о. /бар. Маржа складає 7%. Якщо дилер закрив угоду по 12.5 у.о./бар, сума його рахунку складатиме:

- а) 18480; б) 14000; в) 4480; г) 32480.

8. Виберіть правильну відповідь

При біржовому хеджуванні використовується поняття „базис”. Воно означає:

- а) найменшу ціну;
- б) різницю між найбільшою та найменшою ціною;
- в) різницю між ринковою та біржовою ціною;
- г) постійну ціну.

9. Виберіть правильну відповідь

Розрив між мінімальною ціною продавця та максимальною ціною покупця на ф'ючерсному ринку має назву:

- а) базис;
- б) спред;
- в) маржа;
- г) варант.

10. Виберіть правильну відповідь

Хеджування купівлею (довге хеджування) – це:

- а) продаж на строковій біржі ф'ючерсних контрактів виробником або торговцем, які купили рівну кількість реального товару на визначений строк для забезпечення страхування від ризику падіння цін з моменту поставки реального товару;
- б) придбання ф'ючерсних контрактів з метою страхування цін на продаж рівної кількості реального товару, яким торговець не володіє, з поставкою в майбутньому;
- в) угода на товар певної кількості і якості, що передається продавцем у власність покупця на обговорених сторонами умовах поставки й розрахунків у заздалегідь установлені договором місце й строк у майбутньому.

Тема 6. Організація і технологія біржової торгівлі.

1. Виберіть правильну відповідь

Операційні зали бірж повинні відповідати таким вимогам:

- а) торгівля у різних секціях не повинна заважати торговцям;
- б) бути великими;
- в) інформація про ціни має бути доступною усім членам біржі;
- г) все перераховане вище.

2. Виберіть правильну відповідь

Торгівельна «яма» -це:

- а) місце торгівлі в операційній залі;
- б) місце розрахунків;
- в) місце реєстрації біржових угод;
- г) місце отримання інформації.

3. Виберіть правильну відповідь

Біржова сесія - це:

- а) місце торгівлі в операційній залі;
- б) час торгівлі в піті;
- в) місце реєстрації біржових угод;
- г) місце отримання інформації.

4. Виберіть правильну відповідь

Для подвійного аукціону характерно:

- а) збільшення пропозиції цін покупців за одночасного зниження пропозиції цін продавців;
- б) зменшення пропозиції цін покупців за одночасного збільшення пропозиції цін продавців;
- в) збільшення пропозиції цін покупців за одночасного збільшення пропозиції цін продавців;
- г) зменшення пропозиції цін покупців за одночасного зменшення пропозиції цін продавців.

5. Виберіть правильну відповідь

Голландський аукціон організовано за принципом:

- а) „від більшої ціни до меншої”;
- б) „ від меншої ціни до більшої”;
- в) найбільшій ціни з цін, які запропоновані покупцями одночасно.

6. Установіть правильну послідовність, указавши порядок буквами

Етапи електронної угоди:

- а) відправлення звіту про угоду після підтвердження в розрахункову палату, де здійснюється кліринг;
- б) внесення змін у рахунок продавців та покупців в розрахунковій палаті у відповідності до результатів угоди;

- в) підбір наказів покупців та продавців за алгоритмом „ ціна/час”;
- г) введення учасником заявки через термінал;
- д) перевірка у спеціальному контрольному модулі кредитоспроможності учасника (за параметрами, що розроблено членами розрахункової палати);
- е) надходження інформації про виконанні накази (ціна товару, його кількість, найкращої ціни продажу та купівлі) після укладання угоди на ті термінали, з яких надійшли ці накази.

7. Виберіть правильну відповідь

Якщо на біржі має місце конкуренція покупців при надмірному попиті, то використовується:

- а) англійський аукціон;
- б) голландський аукціон;
- в) подвійний аукціон;
- г) заочний аукціон.

8. Виберіть правильну відповідь

За формою проведення біржові торги класифікуються на:

- а) контактні торги;
- б) біржова торгівля за участю брокерів;
- в) електронні торги;
- г) простий і подвійний аукціон;
- д) торги у вигляді сесій;
- е) самостійні біржові операції;
- ж) постійні торги.

9. Виберіть правильну відповідь

Технологія і організація біржової торгівлі на товарних біржах України побудована за типом:

- а) англійського аукціону;
- б) голландського аукціону;
- в) подвійного аукціону;
- г) заочного аукціону.

10. Виберіть правильну відповідь

Відмова клієнта брокера виконати угоду після її реєстрації звільняє від сплати біржового мита й комерційної винагороди брокеру.

- а) так; б) ні.

Тема 7. Брокерська діяльність.

1. Виберіть правильну відповідь

Договір – доручення – це угода, в якій брокер виступає:

- а) від власного імені;
- б) від власного імені й за власні кошти;
- в) від імені й за кошти клієнта;
- г) від власного імені й за кошти клієнтів.

2. Виберіть правильну відповідь

Договір комісії – це угода, в якій брокер виступає:

- а) від власного імені й за власні кошти;
- б) від власного імені й за власні кошти;
- в) від імені й за кошти клієнта;
- г) від власного імені й за кошти клієнтів.

3. Виберіть правильну відповідь

Брокерські фірми створюються:

- а) членом біржі;
- б) державою;
- в) згідно законодавства;
- г) членом біржі згідно законодавства.

4. Виберіть правильну відповідь

Брокер виконує такі функції:

- а) консультує, радить, допомагає в управлінні активами;
- б) управляє активами клієнтів;
- в) консультує, управляє активами, зводить продавців та покупців, хеджує ризики, розміщує товари у просторі та часі;
- г) страхує цінові ризики.

5. Виберіть правильну відповідь

Найважливішими компонентами брокерської діяльності є:

- а) дистрибуція та інформація про ціни;
- б) комерційна діяльність;
- в) комісійна діяльність;
- г) досягнення власної вигоди.

6. Виберіть правильну відповідь

Брокерська діяльність в Україні регламентується:

- а) законами та нормативними актами, статутом та правилами біржової торгівлі;
- б) біржовим законодавством;
- в) Міністерством економіки та міжнародної інтеграції;
- г) ДКУПФР.

7. Виберіть правильну відповідь

Кожна брокерська контора має право бути зареєстрована:

- а) на одній біржі;
- б) не більш ніж на трьох біржах;
- в) на біржі, розташованій у тому ж регіоні, що й дана контора;
- г) на будь-якій кількості бірж.

8. Виберіть правильну відповідь

Договір на брокерське обслуговування укладається між:

- а) брокером і біржею;
- б) брокерською контрою і клієнтом;
- в) біржею і представником клієнта;
- г) немає правильної відповіді.

9. Виберіть правильну відповідь

Брокерська контора отримує винагороду від клієнта:

- а) в залежності від того, як товар доставлений покупцеві;
- б) тільки після того, як товар доставлений покупцеві;
- в) у вигляді процента від укладеної угоди;
- г) усі відповіді правильні.

10. Виберіть правильну відповідь

Госпрозрахунковий підрозділ підприємства, який займається брокерським посередництвом та діє на підставі свого положення з правом відкриття рахунка в банку – це:

- а) брокерська контора;
- б) брокерське бюро;
- в) брокерська фірма.

11. Виберіть правильну відповідь

Угода, що укладається між клієнтом і брокерською фірмою (конторою) на здійснення конкретної угоди купівлі-продажу товару на біржі – це:

- а) угода на брокерське обслуговування;
- б) угода-доручення клієнта брокерської фірми;
- в) звіт брокера.

12. Виберіть правильну відповідь

Вид доручення брокеру, за яким угода на біржі повинна бути виконана точно за зазначеною ціною або відкладена до встановлення цієї ціни на біржі має назву:

- а) стіп - розпорядження брокерові з обмеженням ціни;
- б) розширене стіп - розпорядження про покупку;
- в) наказ брокерові із вказівкою інтервалу часу;
- г) наказ брокерові про обмеження ціни.

13. Виберіть правильну відповідь

Показник, який визначається як відношення величини одержаного сумарного прибутку за укладеними брокерською фірмою угодами до величини усіх видів витрат, пов'язаних з укладанням контракту (від заявки клієнта до оформлення і реєстрації угоди після її укладання) це:

- а) рівень економічної ефективності брокерської діяльності;
- б) обсяг прибутку на вкладений капітал;
- в) рівень рентабельності брокерських операцій;
- г) обсяг прибутку на одного брокера.

Тема 8. Фондові біржі.

1. Виберіть правильну відповідь

Касові угоди на валютній і фондовій біржах характеризуються:

- а) збігом термінів укладання і виконання негайного постачання біржових активів;
- б) розбіжністю терміну виконання з моментом укладання угоди;
- в) завчасним встановлення курсу купівлі (продажу) біржових активів;
- г) немає правильної відповіді .

2. Виберіть правильну відповідь

Термінові пролонгаційні угоди на фондовій біржі передбачають:

- а) обов'язкове виконання у встановлений термін за твердою ціною;
- б) угоди з похідними цінними паперами;
- в) перенесення терміну виконання касової угоди;
- г) немає правильної відповіді.

3. Виберіть правильну відповідь

До боргових цінних паперів належать:

- а) облігації та векселі;
- б) облігації, зобов'язання, векселі, депозитні сертифікати;
- в) акції;
- г) варранти.

4. Виберіть правильну відповідь

До основних ознак боргових цінних паперів належать:

- а) термін існування, характер доходу, забезпеченість відшкодування;
- б) масовість;
- в) замінність;
- г) ліквідність.

5. Виберіть правильну відповідь

Лістинг – це:

- а) включення цінних паперів до котирувального списку біржі;
- б) біржова експертиза;
- в) процедура виключення цінних паперів з котирувального списку біржі;
- г) біржове котирування.

6. Виберіть правильну відповідь

Цінний папір, що свідчить безумовне грошове зобов'язання юридичної або фізичної особи сплатити після настання строку певну суму грошей власникові цінному паперу або його утримувачу називається ощадний сертифікат.

- а) так; б) ні.

7. Доповнити визначення

Випускаються облігації наступних видів:

- а) іменні й _____;
- б) процентні й _____;
- в) які вільно обертаються й _____.

8. Виберіть правильну відповідь

Власники облігацій підприємства мають право:

- а) на частину майна при ліквідації підприємства й участь у керуванні підприємством;
- б) на одержання доходу у формі фіксованого відсотка до номінальної вартості облігації;
- в) на одержання доходу у формі фіксованого відсотка до номінальної вартості облігації й участь у керуванні підприємством;
- г) на участь у керуванні підприємством.

9. Виберіть правильну відповідь

До іпотечних цінних паперів належать:

- а) заставні;
- б) облігації, зобов'язання, векселі, депозитні сертифікати;
- в) акції;
- г) сертифікати ФОН.

10. Виберіть правильну відповідь

Цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів - це:

- а) боргові цінні папери;
- б) похідні цінні папери;
- в) іпотечні цінні папери;
- г) пайові цінні папери.

11. Виберіть правильну відповідь

Власник привілейованої акції має право :

- а) брати участь у керуванні акціонерним товариством, якщо інше не передбачене статутом;
- б) на одержання дивідендів;
- в) на пріоритетну участь у розподілі майна у випадку ліквідації акціонерного товариства;
- г) на одержання дивідендів, не залежно від розміру прибутку акціонерного товариства.

12. Виберіть правильні відповіді

До ринкових характеристик цінних паперів, серед інших, належать такі:

- а) національна належність;
- б) форма випуску;
- в) рівень ризику;
- г) форма існування.

13. Виберіть правильну відповідь

Цінні папери, головна особливість яких полягає в тому, що вони можуть водночас виконувати і функції грошей і бути інструментом короткострокового інвестування капіталу з метою отримання прибутку - це:

- а) інвестиційні цінні папери;
- б) грошові цінні папери;
- в) основні цінні папери;
- г) похідні цінні папери

14. Виберіть правильні відповіді

До загальноринкових функцій цінних паперів можна віднести:

- а) отримання прибутку від операцій на даному ринку;
- б) перерозподіл коштів між галузями і сферами ринкової діяльності;
- в) виробництво і доведення до учасників ринкової інформації про об'єкти торгівлі і її учасників;
- г) перерахунок заощаджень з невиробничої у виробничу форму.

15. Установіть відповідність у вигляді комбінації букв і цифр

Критерії класифікації фондових ринків	Види ринків
а) економічна природа цінних паперів	1. вторинний ринок;
б) суб'єкти випуску цінних паперів	2. ринок боргових цінних паперів;
в) спосіб розміщення цінних паперів	3. ринок пайових цінних паперів;
	4. ринок муніципальних позик;
	5. ринок похідних цінних паперів;
	6. ринок цінних паперів підприємств і організацій
	7. первинний ринок;
	8. ринок державних позик.

Тема 9. Основи функціонування валютної біржі.

1. Виберіть правильну відповідь

Валютна операція, що укладається між банками і становить комбінацію купівлі і продажу однієї і тієї самої валюти, але в різні терміни – це:

- а) угода «своп»;
- б) угода «спот»;
- в) валютний арбітраж;
- г) звичайна термінова угода.

2. Виберіть правильну відповідь

Операції з валютами з метою одержання прибутку через використання у визначений момент часу існуючих на фінансових ринках розривів між курсами і відсотковими ставками за касовими і строковими операціями – це:

- а) угода «своп»;
- б) угода «спот»;
- в) валютний арбітраж;
- г) звичайна термінова угода.

3. Установіть правильну послідовність, указавши порядок буквами

Послідовність укладання валютних операцій на біржі

- а) укладення угоди між клієнтом і учасником торгів ;
- б) блокування коштів клієнта для виконання угод;
- в) клієнт приймає рішення про купівлю або продаж іноземної валюти і вибирає учасника торгів, через якого будуть здійснюватися угоди;
- г) формування заявки клієнта.

4. Виберіть правильну відповідь

Стан торгів, при якому обсяг заявок на продаж іноземної валюти стає рівним обсягу заявок на її купівлю - це:

- а) лістинг;
- б) фіксінг;
- в) ділінг;
- г) арбітраж.

5. Виберіть правильну відповідь

Головним органом валютного контролю в Україні є:

- а) Державна податкова адміністрація України;
- б) Державний митний комітет України;
- в) НБУ;
- г) Міністерство зв'язку України.

6. Виберіть правильну відповідь

Регулювання валютного ринку поділяється на :

- а) регіональне;
- б) національне;
- в) пряме і непряме;
- г) міжнародне;
- д) саморегулювання.

7. Виберіть правильну відповідь

До основних видів валютних ринків не відносять:

- а) регіональні ринки валют;
- б) ринок євровалют;
- в) столичні ринки;
- г) національні ринки;
- д) спеціальні ринки.

8. Виберіть правильну відповідь

До суб'єктів валютного ринку не належать:

- а) державні установи;
- б) юридичні та фізичні особи;
- в) комерційні банківські установи;
- г) валютні біржі та валютні відділи товарних і фондових бірж;
- д) товарні біржі.

9. Виберіть правильну відповідь

До основних операцій, які здійснюються на валютних біржах не належать:

- а) ф'ючерсні операції;
- б) страхування валютних ризиків;
- в) операції «спот»;
- г) валютний опціон;
- д) валютний арбітраж.

10. Виберіть правильну відповідь

Угода, за якою продавець бере на себе зобов'язання через певний термін передати покупцю валюту, а покупець зобов'язується прийняти її і оплатити відповідно до умов угоди – це:

- а) угода «своп»;
- б) угода «спот»;
- в) форвардна валютна операція;
- г) звичайна термінова угода.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота складається з двох частин: теоретичної і розрахункової.

Завдання на контрольну роботу обирається студентом за двома останніми цифрами залікової книжки. Номер варіанта **теоретичної частини** контрольної роботи відповідає передостанній цифрі в номері заліковій книжки, номер варіанта **розрахункової частини** відповідає останній цифрі залікової книжки студента.

У першій частині контрольної роботи студент висвітлює одне з теоретичних питань за наступним переліком:

0. Сучасний стан світового біржового ринку.
1. Історія розвитку вітчизняних бірж.
2. Принципи діяльності та організаційна структура бірж.
3. Організація біржової торгівлі на ф'ючерсних біржах.
4. Характеристика й класи біржового товару.
5. Процедура проведення біржових торгів.
6. Характеристика угод на товарній і фондових біржах.
7. Поняття та техніка хеджування на біржовому ринку.
8. Торгівля опційними контрактами на біржовому ринку.
9. Біржові операції на ф'ючерсному ринку.

У **другій частині** роботи студент розв'язує задачі, перелік яких за варіантами подано в таблиці 7.

Таблиця 7 – Перелік задач розрахункової частини контрольної роботи.

№ варіанта	№ задач	№ варіанта	№ задач	№ варіанта	№ задач
0	1, 11, 16,26	4	5, 15, 20,30	8	9, 14, 24,34
1	2, 12, 17,27	5	6, 11, 21,31	9	10, 15, 25,35
2	3, 13, 18,28	6	7, 12, 22,32		
3	4, 14, 19,29	7	8, 13, 23,33		

ЗАДАЧІ РОЗРАХУНКОВОЇ ЧАСТИНИ

Задача 1. Торговець, який має довгу позицію за контрактами на срібло, вирішив ліквідувати своє зобов'язання. Що йому потрібно зробити? Вартість ф'ючерсного контракту з моменту його укладання зросла на 10 у.о. Програв чи виграв торговець?

Задача 2. Визначити прибуток або збиток для торговця, який має довгу позицію за контрактом на соєву олію, якщо ціни зросли на 0,05 у.о./ фунт. Одиниця контракту – 60000 фунтів.

Задача 3. Торговець, який має коротку позицію за контрактами на пшеницю, вирішив ліквідувати своє зобов'язання. Що йому треба зробити? Вартість ф'ючерсного контракту з моменту його укладання знизилась на 30 у.о. Програв чи виграв торговець?

Задача 4. Визначити прибуток або збиток для торговця, який має довгу позицію за контрактом на соєву олію, якщо ціни знизились з 0,321 до 0,317 у.о./фунт. Одиниця контракту – 60000 фунтів.

Задача 5. Клієнт дав доручення брокеру купити 10 червневих контрактів на золото за ціною 395 у.о./ унцію. Одиниця контракту – 100 тройських унцій. Визначити вартість усієї угоди.

Задача 6. Ціна біржового товару складає 0,1 у.о./фунт, одиниця контракту 30 000 фунтів. Визначити суму початкової маржі за умови, що вона складає 5% вартості ф'ючерсного контракту.

Задача 7. Дилер продав 200000 барелів нафти за березневими ф'ючерсними контрактами за 14,5 у.о./бар. Маржа склала 2000 дол. за контракт, одиниця контракту – 10000 барелів. Яка буде сума його рахунку, якщо він закrije угоду за ціною 14,35 у.о./ бар.

Задача 8. Торговець продав 20 січневих ф'ючерсних контрактів на нафту по 14,5 у.о./ бар (одиниця контракту – 1000 барелів, початкова маржа – 1000 дол. за контракт). Ціна нафти піднялась до 15,2 у.о./ бар. Чи є необхідність вносити варіаційну маржу, якщо вона становить 75% від початкової маржі?

Задача 9. Дилер продав 100000 унцій срібла за грудневими ф'ючерсними контрактами за 4,8 у.о./ унцію. Маржа склала 2 500 у.о. за контракт, одиниця контракту – 5000 унцій. Яка буде сума його рахунку, якщо він закрий угоду за ціною 5,02 у.о. / унцію?

Задача 10. Визначити прибуток або збиток для торговця, який має коротку позицію за контрактом на соєву олію, якщо ціни зросли з 0,321 до 0,342 у.о./фунт. Одиниця контракту – 60000 фунтів.

Задача 11. Розрахуйте стан рахунків клієнтів за 2 контрактами на кукурудзу (одиниця контракту – 5000 бушелів). Початкова маржа складає 10% вартості контракту, варіаційна маржа – 75% від початкової маржі.

Таблиця 8 – Стан рахунків клієнтів.

Дата	Продавець		Котирування, у.о./ буш	Покупець	
	Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.		Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.
05.05			1,32		
06.05			1,37		
07.05			1,41		
08.05			1,35		
09.05			1,33		

Задача 12. Розрахуйте стан рахунків клієнтів за 1 контрактом на золото (одиниця контракту – 100 тройських унцій). Початкова маржа складає 15% вартості контракту, варіаційна маржа – 75% від початкової маржі.

Таблиця 9 – Стан рахунків клієнтів.

Дата	Продавець		Котирування, у.о./ унцію	Покупець	
	Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.		Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.
05.07			390,00		
06.07			391,00		
07.07			390,25		
08.07			390,55		
09.07			390,75		

Задача 13. Розрахуйте стан рахунків клієнтів за 2 контрактами на нафту (одиниця контракту – 1000 барелів). Початкова маржа складає 7 % вартості контракту, варіаційна маржа – 75% від початкової маржі.

Таблиця 10 – Стан рахунків клієнтів.

Дата	Продавець		Котирування, у.о./ бар	Покупець	
	Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.		Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.
05.06			14,1		
06.06			14,3		
07.06			14,0		
08.06			13,7		
09.06			13,5		

Задача 14. Розрахуйте стан рахунків клієнтів за 1 контрактом на какао (одиниця контракту – 10 т). Початкова маржа складає 7% вартості контракту, варіаційна маржа – 70% від початкової маржі.

Таблиця 11 – Стан рахунків клієнтів.

Дата	Продавець		Котирування, у.о./ т	Покупець	
	Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.		Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.
03.03			50,0		
04.03			51,0		
05.03			52,5		
06.03			49,5		

Задача 15. Розрахуйте стан рахунків клієнтів за 2 контрактами на велику рогату худобу (одиниця контракту – 40000 фунтів). Початкова маржа складає 6% вартості контракту, варіаційна маржа – 75% від початкової маржі.

Таблиця 12 – Стан рахунків клієнтів.

Дата	Продавець		Котирування у.о./ фунт	Покупець	
	Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.		Маржа, у.о.	Рахунок, у.о.
10.04			18,0		
11.04			19,0		
12.04			17,1		
13.04			20,9		

Задача 16.

Підприємство купує зерно і виробляє з нього борошно. Поточна ціна зерна на наявному ринку складає 800 грн. за 1 тонну, але передбачається, що через 2 місяці ціна на зерно може збільшитись, що зробить виробництво борошна збитковим.

Щоб застрахуватися від можливого підвищення цін на зерно, підприємство купує двохмісячний контракт на зерно, за яким ціна за 1 тону зерна складає 870 грн.

Прогнози підприємства справилися і ціни на зерно через 2 місяці підвищилися: на наявному ринку до 850 грн. за тону, на ф'ючерсному – 930 грн. за тону.

Підприємство придбало зерно на наявному ринку і закрило свою позицію на ф'ючерсному ринку.

Розрахувати базис, прибуток або збиток підприємства і кінцеву ціну купівлі 1 тону зерна. Зробити висновки.

Задача 17.

30 серпня представнику кондитерської фірми запропоновано контракт на поставку у грудні місячної норми виробництва кондитерських виробів до Різдвяних свят. Для цього йому необхідно закупити цукор у жовтні. Жовтневі ф'ючерсні контракти у серпні йдуть по 240 у.о./т. Через два місяці він купує цукор на наявному ринку по 260 у.о./т, що більше ніж ціна, яка закладена в калькуляцію на 35 у.о. Ф'ючерсна ціна також зросла до 270 у.о./т.

Визначити:

1. Яку хеджеву операцію варто провести фінансисту фабрики, щоб не допустити втрат?
2. Розрахуйте підсумки угоди на наявному та ф'ючерсному ринках.
3. Визначить кінцеву ціну закупівлі цукру.

Задача 18. Підприємству необхідно закупити через два місяці 10 т продукції, але є небезпека підвищення цін у порівнянні з сучасним рівнем, який становить 170 у.о. / т.

Швидка закупка для підприємства неможлива, бо постають проблеми зі зберіганням продукції (підприємство немає сховища). Керівництво підприємства вирішує використати можливості ф'ючерсного ринку і купує контракти з жовтневою позицією на 10 т продукції за поточною ціною у 180 у.о./т.

У жовтні підприємство купує 10 т продукції на фізичному ринку за ціною, що склалася на той момент – 185 у.о./т, та закриває позицію за ціною 190 у.о./т.

Завдання:

1. Розрахуйте початкову (6%) і варіаційну маржу (75%).
2. Розрахуйте базис. Визначить зміну базису.
3. Розрахуйте підсумки угоди на наявному та ф'ючерсному ринках.
4. Визначить кінцеву ціну купівлі продукції.

Задача 19. Виробник фотопаперу планує закупити 20 000 унцій срібла в грудні. Цільова ціна його майбутньої закупки складає 4,5 у.о./ унція. 10 вересня грудневі ф'ючерсні контракти на срібло продавалися за ціною 4,75 у.о./ унція. Виробник вирішив хеджувати закупку. 25 грудня ціна на срібло на наявному ринку складає 4,7 у.о./ унція. Ф'ючерсні контракти котируються за ціною 4,9 у.о./ унція.

Завдання:

1. Розрахуйте початкову (5%) і варіаційну маржу (75%).
2. Розрахуйте базис. Визначить зміну базису.
3. Розрахуйте підсумки угоди на наявному та ф'ючерсному ринках.
4. Визначить кінцеву ціну купівлі продукції.

Задача 20. На 1 березня на наявному ринку зернових встановилася ціна на рівні 125 у.о./т. За розрахунками така ціна влаштовує фермера, тому що компенсує всі витрати і дає певний прибуток. Фермер планує завершити збирання урожаю у кінці серпня. Для того щоб захистити себе від можливого зниження цін, він укладає на ф'ючерсній біржі контракт на поставку товару 1 вересня за ціною 140 у.о./ т.

З наближенням терміну виконання контракту можливі дві ситуації. Розгляньте кожну з них.

1. Пропозиція перевищує попит, тому в кінці серпня поточна ціна наявного ринку знизилась до 120 у.о./т. Це призвело до відповідного зниження її і на ф'ючерсному ринку до 135 у.о./ т.

2. У зв'язку з неврожаєм поточна ціна на наявному ринку зросла до 145 у.о./т, на ф'ючерсному ринку ціна складає 160 у.о./т.

Завдання:

1. Розрахуйте початкову (5%) і варіаційну маржу (75%).
2. Розрахуйте базис. Визначить зміну базису.
3. Розрахуйте підсумки угоди на наявному та ф'ючерсному ринках.
4. Визначить кінцеву ціну продажу пшениці.

Задача 21. На початку жовтня бройлерна птахофабрика планує потребу в соєвих шротах на січень наступного року обсягом 100 т. Наявний корм у цей час продається за ціною 148 у.о./т. Птахофабрику така ціна влаштовує, але вона не має вільного сховища. З огляду на очікуване підвищення ціни в січні вона вирішує здійснити хеджування. Бройлерна птахофабрика купує простий контракт - 100 т січневих соєвих шротів. У жовтні ф'ючерсні контракти на соєвий шрот продаються за ціною 153 у.о./т. Визначити базис.

Припустімо, протягом наступних місяців попит на соєвий шрот значно перевищив передбачуваний, тому що урожай соєвих бобів зібрано нижчий за очікуваний, що й спричинило підвищення цін на соєвий шрот. У грудні бройлерна птахофабрика повинна купувати корми. Розрахуйте базис, наявну, цільову і чисту купівельну ціну та ф'ючерсний прибуток, якщо:

1. наявна і ф'ючерсна ціна збільшились на 7 у.о./т;
2. базис послабився з 5 у.о./т до 7 у.о./т січневого ф'ючерсного контракту на соєвий шрот;
3. базис посилюється з 5 у.о./т до 3 у.о./т січневого ф'ючерсного контракту на соєвий шрот.

Задача 22. Фермер планує зібрати 30 000 бушелів пшениці в вересні. Цільова ціна його майбутнього продажу складає 2.5 у.о./буш. 15 квітня ф'ючерсне котирування вересневого контракту на пшеницю складає 2,72 у.о./буш. Одиниця контракту – 5000 бушелів. Фермер вирішує хеджувати весь урожай. 20 вересня фермер продав урожай елеватору за ціною 2,32 у.о./буш и закрити свою позицію за ціною 2,51 у.о./буш.

Завдання:

1. Розрахуйте початкову (3%) і варіаційну маржу (75%).
2. Розрахуйте базис. Визначить зміну базису.
3. Розрахуйте підсумки угоди на наявному та ф'ючерсному ринках.
4. Визначить кінцеву ціну продажу пшениці.

Задача 23. Фермер планує зібрати 20 000 бушелів пшениці в вересні. Цільова ціна його майбутнього продажу складає 2,6 у.о./буш. 15 квітня ф'ючерсне котирування контракту на пшеницю складало 2,8 у.о./ буш. Одиниця контракту – 5 000 бушелів. Фермер вирішує хеджувати 50% урожаю. 20 вересня фермер продав урожай елеватору за ціною 2,22 у.о./буш и закрит свою позицію за ціною 2,43 у.о./ буш.

Завдання:

1. Розрахуйте початкову (5%) і варіаційну маржу (75%).
2. Розрахуйте підсумки угоди на наявному й ф'ючерсному ринках.
3. Визначить кінцеву ціну продажу пшениці.

Задача 24. Підприємству необхідно закупити 20 000 т газойля, але є небезпека підвищення цін у порівнянні з сучасним рівнем, який становить 170 у.о. за 1 т. Швидка закупка для підприємства неможлива, бо постають проблеми зі зберіганням продукції (підприємство не має сховища). Керівництво підприємства вирішує використати можливості ф'ючерсного ринку. В серпні ф'ючерсні контракти на газойль котируються по 165 у.о./т. В листопаді ціна на газойль дійсно підвищилась і становить 180 у.о./т. На ф'ючерсному ринку ціна на газойль складає 187,5 у.о. /т. Підприємство закупає газойль та закриває свою ф'ючерсну позицію.

Завдання:

1. Розрахуйте початкову (4%) і варіаційну маржу (75%).
2. Розрахуйте базис. Яку модель ринку він описує? Визначить зміну базису.
3. Розрахуйте підсумки угоди на наявному й ф'ючерсному ринках.
4. Визначить кінцеву ціну придбання газойлю.

Задача 25. Підприємство виробляє і продає алюміній. Поточна ціна на наявному ринку, яка складає 500 у.о./т, задовольняє підприємство, але передбачається, що через 3 місяці ціна може знизитись і тоді товар буде збитковим.

Підприємство вирішує хеджуватися на ф'ючерсному ринку, де ціна алюмінію за контрактом складає 600 у.о. /т.

Прогноз підприємства здійснився, і через 3 місяці ціна алюмінію на наявному ринку складала 420 у.о. /т, а на ф'ючерсному ринку – 520 у.о./т.

Підприємство реалізувало свою продукцію на наявному ринку та закрило позицію по ф'ючерсному контракту на біржі.

Завдання:

1. Визначити дії підприємства та розрахувати кінцеву ціну продажу 1 тонни алюмінію, прибуток чи збиток продавця.

2. Розглянути результати діяльності підприємства, якщо воно не використовувало б ф'ючерсний ринок.

3. На яку суму наприкінці було реалізовано увесь вироблений алюміній і на яку суму підприємство отримало більше прибутку чи збитку, ніж у випадку, якщо б підприємство не використало хеджування.

Задача 26. Покупець купив опціон на продаж ф'ючерсного контракту за ціною 140 у.о. зі сплатою премії в розмірі 20 у.о. Яким буде результат угоди для покупця і продавця опціону, якщо до кінця терміну дії опціону ціни становитимуть (табл. 13):

Таблиця 13– Результати угоди для покупця і продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Покупець (прибуток, збиток, у.о.)	Продавець (прибуток, збиток, у.о.)
80		
100		
120		
140		
160		
180		

Задача 27. Покупець купив опціон на ф'ючерсний контракт на газойль за базисною ціною 158 у.о./ т з премією 12 у.о. Яким буде результат, якщо до завершення терміну дії опціону ціни становитимуть (табл. 14):

Таблиця 14 – Результат угоди для покупця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Опціон на купівлю (прибуток, збиток, у.о.)	Опціон на продаж (прибуток, збиток, у.о.)
150		
160		
170		
180		
185		

Задача 28. Покупець купив опціон на купівлю ф'ючерсного контракту за ціною 140 дол. зі сплатою премії у розмірі 20 у.о. Яким буде результат угоди для покупця і продавця опціону, якщо до кінця терміну дії опціону ціни становитимуть (табл. 15):

Таблиця 15 – Результат угоди для покупця і продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Покупець (прибуток, збиток, у.о.)	Продавець (прибуток, збиток, у.о.)
80		
100		
120		
140		
160		
180		
200		

Задача 29. Продавець продав опціон на срібло за ціною 6,5 у.о./ унцію з премією 0,5 у.о. Яким буде результат, якщо до закінчення терміну дії опціону ціни складатимуть (табл. 16):

Таблиця 16 – Результат угоди для продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Опціон на купівлю (прибуток, збиток, у.о.)	Опціон на продаж (прибуток, збиток, у.о.)
5,0		
5,5		
6,0		
6,5		
7,0		

Задача 30. Покупець купив опціон на купівлю ф'ючерсного контракту за ціною 150 у.о. зі сплатою премії у розмірі 25 у.о. Яким буде результат угоди для покупця і продавця опціону, якщо до кінця терміну дії опціону ціни становитимуть (табл. 17):

Таблиця 17– Результат угоди для покупця і продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Покупець (прибуток, збиток, у.о.)	Продавець (прибуток, збиток, у.о.)
90		
105		
135		
150		
160		
180		

Задача 31. Продавець продав опціон на срібло за ціною 5,5 у.о./ унцію з премією 1,0 у.о. Яким буде результат, якщо до закінчення терміну дії опціону ціни складатимуть (табл. 18):

Таблиця 18 – Результат угоди для продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Опціон на купівлю (прибуток, збиток, у.о.)	Опціон на продаж (прибуток, збиток, у.о.)
4,0		
4,5		
5,0		
5,5		
7,0		

Задача 32. Покупець купив опціон на продаж ф'ючерсного контракту за ціною 200 у.о. зі сплатою премії в розмірі 30 у.о. Яким буде результат угоди для покупця і продавця опціону, якщо до кінця терміну дії опціону ціни становитимуть (табл. 19):

Таблиця 19 – Результати угоди для покупця і продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Покупець (прибуток, збиток, у.о.)	Продавець (прибуток, збиток, у.о.)
180		
190		
210		
230		
250		

Задача 33. Продавець продав опціон на ф'ючерсний контракт за ціною 95 у.о./ унцію з премією 15 у.о. Яким буде результат, якщо до закінчення терміну дії опціону ціни складатимуть (табл. 20):

Таблиця 20 – Результат угоди для продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Опціон на купівлю (прибуток, збиток, у.о.)	Опціон на продаж (прибуток, збиток, у.о.)
85		
95		
105		
110		
125		

Задача 34. Покупець купив опціон на купівлю ф'ючерсного контракту за ціною 350 у.о. зі сплатою премії у розмірі 65 у.о. Яким буде результат угоди для покупця і продавця опціону, якщо до кінця терміну дії опціону ціни становитимуть (табл. 21):

Таблиця 21 – Результат угоди для покупця і продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Покупець (прибуток, збиток, у.о.)	Продавець (прибуток, збиток, у.о.)
250		
350		
410		
420		
450		
460		

Задача 35. Продавець продав опціон на бавовну за ціною 3,4 у.о./ унцію з премією 0,9 у.о. Яким буде результат, якщо до закінчення терміну дії опціону ціни складатимуть (табл. 22):

Таблиця 22 – Результат угоди для продавця.

Ціна ф'ючерсного контракту, у.о.	Опціон на купівлю (прибуток, збиток, у.о.)	Опціон на продаж (прибуток, збиток, у.о.)
3,0		
3,4		
4,5		
5,0		
5,5		

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література (підручники, навчальні посібники, інші видання)

1. Закон України «Про товарну біржу» від 10.12.1991 р. № 1956- X11 зі змінами і доповненнями.
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. № 3480 -IV.
3. Беднарчук М.С., Полікарпов І.С. Біржові товари. – Львів: „Магнолія плюс”, 2007. – 365 с.
4. Биржевое дело: Уч. пособие/ Затов И.К., Ускаленко И.И. – Харьков: Бурун книга, 2005. – 256с.
5. Біржова і банківська справа: конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей. Укл. Гордієнко Н.І.– Х.: ХДАМГ, 2002. – 192 с.
6. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1998.– 304 с.
7. Біржова діяльність: Навч. посібник// За ред. Крамаренко В.І. – К.: ЦУЛ, 2003. – 264с.
8. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Біржа. Біржові операції: термінологічний словник. – К.: Алерта, 2008. – 186 с.
9. Дудяк Р.П., Бугіль С.Я. Організація біржової діяльності: основи теорії і практикум: Навч. посібник. – Львів: ”Новий світ-2000”, „Магнолія плюс”, 2003.– 360 с.
10. Кетова И.А., Резго Г.Я. Биржевое дело: Ученик/ Под ред. Г.Я Резго. – М.: Финансы и статистика, 2009.– 288 с.
11. Кушнір Т.Б. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посібник. – Х.: ХДУХТ, Консул, 2003.– 216 с.
12. Ситник Ю.О Конспект лекцій з курсу „Біржова діяльність” (для студентів спеціальності 6.050100 „Облік і аудит”). – Х.: ХНАМГ, 2007. – 161 с.
13. Солодкий М.О Біржовий ринок: Навч. посіб. – К.: Джерела М, 2002. – 336 с.

14. Сохацька О.М. Біржова справа: Підручник – 2-е вид. змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2008.– 632с.

15. Чесноков В.Л. Біржові операції: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / В.Л. Чесноков. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 191 с.

2. Додаткові джерела

16. Дегтярева О., Кандинская О. Биржевое дело. Учебник для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 503 с.

17. Дмитрук Б. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі. – К.: Либідь, 2007.– 344 с.

18. Зотов И.В. Биржевое дело: Учеб. пособие для студентов вузов / И.В. Зотов, В.И. Успенко. – Х.: Бурун Кн., 2008. – 256 с.

19. Каменева Н.Г. Организация биржевой торговли. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.

20. Лофтон Т. Основы торговли фьючерсами – М.: Аналитик, ИК, 2001.

21. Мендрул О.Г., Павленко І.А. Фондовый рынок: Операції з цінними паперами: Навч. посібник.– К.: КНЕУ, 2000.– 156 с.

22. Пепа Т.В. Біржова діяльність: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Т.В. Пепа, Т.І. Пішеніна, В.В. Лаврінович. – К.: Ліра-К, 2009. – 540 с.

23. Резго Г.Я., Храмова Е.Р. Современные технологии биржевого рынка. – Ростов–на Дону: Изд-во «Феникс», 2004. – 192 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Ситник Юлія Олексіївна

Методичні вказівки до самостійного вивчення, практичних занять та виконання контрольної роботи з дисципліни «Біржова діяльність» (для студентів заочної форми навчання за напрямом підготовки 0501 – «Економіка і підприємництво» (6.030509 - «Облік і аудит»)). Вид. 2–ге перероблене і доповнене.

Редактор: *М.З. Аляб'єв*

Комп'ютерне верстання: *Ю.П. Степась*

План 2009, поз. 437 М

Підп. до друку 23.11.09

Формат 60x84 1/16.

Друк на ризографі.

Ум. друк. арк. 2,2

Тираж 50 пр.

Зам. №

Видавець і виготовлювачі
Харківська національна академія міського господарства
61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12
Електронна адреса: rektorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 731 від 19.12.2001